

Aikamuoto taitotason tunnusmerkkinä

Aikamuotojen käytön kehitys suomenoppijoiden
Yleisen kielitutkinnon kirjoittamisen osakokeessa

Elina Rajala

Sivuaineen tutkielma

Kieliasiantuntijuuden tutkinto-ohjelma, suomen kieli

Kieli- ja käännöstieteiden laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Toukokuu 2022

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Kieli- ja käännöstieteiden laitos / Humanistinen tiedekunta

RAJALA, ELINA: Aikamuoto taitotason indikaattorina. Aikamuotojen käytön kehitys suomenoppijoiden Yleisen kielitutkinnon kirjoittamisen osakokeessa.

Sivuaineen tutkielma, 29 s.

Kieliasiantuntijuuden tutkinto-ohjelma, suomen kieli

Toukokuu 2022

Tutkielmassani tarkastelen suomenoppijoiden aikamuotojen käyttöä Yleisen kielitutkinnon (YKI) keskitason kirjoittamisen osakokeessa. Yleisen kielitutkinnon kokeessa kielitaitoa arvioidaan Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteisen eurooppalaisen viitekehyksen (EVK) kielitaitokriteerien mukaisesti. Viitekehyksen taitotasojen kuvaukset eivät ota kantaa siihen, mitä rakenteita kielenkäyttäjän tulisi kullakin tasolla hallita. Tähän kysymykseen oma tutkielmani pyrkii vastaamaan tarkastelemalla keskitason kirjoituksissa käytettyjä aikamuotoja. Aikamuodot valikoituivat tutkimuskohteekseni, koska ne lukeutuvat oppikirjoissa yleensä eksplisiittisesti opetettaviin kielellisiin rakenteisiin, mutta niiden käytön hallintaa kielitaidon taitotasoilla ei ole aiemmin selvitetty. Tutkielmassani tarkastelen, minkälaisia eroja taitotasojen A2 - B2 välillä on aikamuotojen käytössä.

Taustoitin tutkimustani käsittelemällä suomen kielen aikamuotoja opittavana ilmiönä ja esittelemällä semanttisen analyysin kannalta oleellisen aspektihypoteesin. Aineistonani käytän YKI-korpuksesta keräämiäni keskitason kirjoittamisen osakokeen tekstejä, jotka ovat saaneet arvosanan 2 (taitotaso A2), 3 (taitotaso B1) tai 4 (taitotaso B2). Aineisto koostuu yhteensä 60 kirjoittajan teksteistä. Aineistossa on jokaiselta kirjoittajalta yhteensä kolme tekstiä eli kaiken kaikkiaan analysoitavana on 180 tekstiä. Kokosin teksteistä poimimani finiittimuotoiset verbit tietokannaksi, johon jokaisesta verbiesiintymästä on kirjattu sen aikamuoto, lekseemi, esiintymiskonteksti eli tässä tekstin tekstilaji (epämuodollinen viesti, muodollinen viesti tai mielipide), leksikaalinen aspekti (tila, toiminto, suoritus tai saavutus), verbin semanttinen ryhmä (konkreettinen, mentaalinen tai abstrakti) sekä mahdollinen ei-kohdekielisyys (vartalo-, taivutus- tai leksikaalinen virhe tai väärä aikamuoto). Analyysissa hyödynnän Cefling-hankkeen parissa kehitettyä DEMfad-mallia. Lähestyn aikamuotojen käytön vertailua frekvenssin, tarkkuuden ja distribuution käsitteiden avulla.

Tulokset osoittavat, että preesensin frekvenssi vähenee A2-tasolta B2-tasolle siirryttäessä, kun taas imperfektin ja perfektin frekvenssi kasvaa. Imperfektin ja perfektin käytön tarkkuus kasvaa lineaaristi taitotasolta A2 taitotasolle B2 siirryttäessä, mutta preesensin kohdalla kehitys noudattaa U-muotoista kehityslinjaa, eli tarkkuus vähenee B1-tasolla, mutta kasvaa B2-tasolle siirryttäessä. Tämän aineiston perusteella voidaan yksinkertaistetusti todeta, että B1-tason kielenkäyttäjät hallitsevat preesens- ja imperfektitaivutuksen, mutta perfektin ja pluskvamperfektin muodon ja käyttökontekstin hallinta on vielä puutteellista. Tekstilajien vaikutus aikamuotojen käyttöön on ilmeistä: mielipideteksteissä käytetään suhteessa enemmän preesensia ja epämuodollisissa viesteissä imperfektiä. Tekstilajikonventioiden hallinta näyttää lisääntyvän taitotasolta toiselle siirryttäessä. Sanaston monimuotoisuus kasvaa A2-tasolta siirryttäessä B1- ja B2-tasolle, mutta yleisimmät verbit ovat samankaltaisia kaikilla tarkasteltavilla taitotasoilla. Verbien semanttinen jaottelu konkreettisiin, mentaalisiin ja abstrakteihin verbeihin ei osoittanut eroja taitotasojen välillä. Leksikaalisen aspektin yhteys aikamuotojen käyttöön oppijankielessä ei suoranaisesti tukenut aspektihypoteesia, vaikka eroja eri aspektuaalisten kategorioiden esiintyvyydessä olikin.

Asiasanat: oppijankieli, aikamuodot, aspektihypoteesi, DEMfad

Sisällys

1. Johdanto	3
2. Aikamuoto ja aspekti	6
2.1. Aikamuodot opittavana ilmiönä	6
2.2. Aikamuodon ja aspektin suhteesta	7
2.3. Aspektihypoteesi oppijankielen kehitystä ennustamassa	8
3. YKI-korpuksen aineisto ja tutkimusmenetelmät	11
3.1. Tutkimusaineiston rajaus	11
3.2. Aineiston luokittelun kriteereistä	12
3.3. Kielitaidon kehityksen kuvaaminen DEMfad-mallin avulla	15
4. Aikamuotojen käytön kehitys oppijansuomessa	19
4.1. Aikamuotojen frekvenssin ja tarkkuuden kehitys	19
4.2. Aikamuotojen frekvenssi tekstilajeittain	22
4.3. Leksikaalinen kehitys	23
5. Yhteenveto ja pohdinta	26
Lähteet	28

TAULUKOT

TAULUKKO 1. ASPEKTUAALISTEN KATEGORIOIDEN SEMANTTISIA PIIRTEITÄ (BARDOVI-HARLIG 2000:216) ..9	
TAULUKKO 2. TEKSTIEN, SANOJEN JA FINIITTIVERBIEN MÄÄRÄ TUTKIMUSAINEISTOSSA.....12	
TAULUKKO 3. YLEISIMMÄT LEKSEEMIT JA SANASTON MONIMUOTOISUUS TAITOTASOITTAIN.....23	
TAULUKKO 4. ASPEKTUAALISTEN KATEGORIOIDEN DISTRIBUUTIO AIKAMUODOITTAIN ERI TAITOTASOILLA.24	

KUVIOT

KUVIO 1. LEKSIKAALISEN ASPEKTIN LUOKITTELUPROSESSI14	
KUVIO 2. DEMFAD-MALLI (FRANCESCHINA, ALANEN, HUHTA JA MARTIN 2006).....16	
KUVIO 3. AIKAMUOTOJEN SUHTEELLINEN FREKVENSSI TAITOTASOITTAIN.....19	
KUVIO 4. PREESENSIN FREKVENSSI JA TARKKUUS (/1000 SANETTA).....20	
KUVIO 5. IMPERFEKTIN FREKVENSSI JA TARKKUUS (/1000 SANETTA).....21	
KUVIO 6. PERFEKTIN FREKVENSSI JA TARKKUUS (/1000 SANETTA)21	
KUVIO 7. PREESENSIN FREKVENSSI (/1000 SANETTA) TEKSTILAJEITTAIN.22	
KUVIO 8. IMPERFEKTIN FREKVENSSI (/1000 SANETTA) TEKSTILAJEITTAIN.22	
KUVIO 9. PERFEKTIN FREKVENSSI (/1000 SANETTA) TEKSTILAJEITTAIN.....22	
KUVIO 10. VERBIEN SEMANTTISTEN LUOKKIEN (KONKREETTISTEN, MENTAALISTEN JA ABSTRAKTIEN VERBIEN) SUHTEELLINEN FREKVENSSI.24	

1. Johdanto

Yleinen kielitutkinto (YKI) on vahva yhteiskunnallinen portinvartija, sillä vuodesta 2003 lähtien suomen keskitason tutkinnosta saadulla arvosanalla 3 on voinut osoittaa vaadittavan kielitaidon Suomen kansalaisuutta hakiessa. Kokeessa kielitaitoa arvioidaan Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteisen eurooppalaisen viitekehysten (EVK) kielitaitokriteerien mukaisesti vuodesta 2002 lähtien (Ahola ja Leblay 2014). Asetelmassa 1 on esitetty YKI-tutkinnon keskitason kirjoittamisen osuuden taitotasokuvaukset.

ASETELMA 1. Keskitason YKI-tutkinnon kirjoittamisen taitotasokuvaus. (YKIP 2011)

Arvosana	Taitotason kuvaus
3	Pystyy kirjoittamaan yksinkertaista, yhtenäistä tekstiä tavallisista aiheista. Teksti on sisällöltään pääosin ymmärrettävää, mutta jotkin epäselvät ilmaukset, epäjohtonmukaisuudet tai ei-kohdekielinen rakenteiden käyttö katkaisevat paikoin lukurytmin tai vaikeuttavat ymmärtämistä.
4	Pystyy kirjoittamaan sekä yksityisiä että puolivirallisia tekstejä ja esittämään ajatuksiaan yhtenäisenä kokonaisuutena. Pystyy ilmaisemaan näkökantansa suhteellisen laajasti sekä korostamaan esityksessään keskeisiä seikkoja. Tekee eron virallisen ja epävirallisen kielimuodon välillä, mutta epäluonteivia ilmauksia saattaa esiintyä satunnaisesti.

Muotoilemalla kielitaitotasojen kuvaukset myönteisesti *pystyy tekemään* -tyyppisillä ilmauksilla viitekehys pyrkii uudistamaan opetussuunnitelmia ja pedagogiikkaa kohti kielenoppijan tarpeista lähteviä ja todellisen elämän kielenkäyttötilanteisiin pohjautuvia tavoitteita (OPH 2018 EVK). Arviointikriteerit jättävät kuitenkin tilaa tulkinnalle, sillä eri arvioijien käsitykset ymmärrettävyydestä voivat erota toisistaan. Taitotasojen kuvaukset eivät myöskään ota kantaa siihen, mitä rakenteita kielenkäyttäjän tulisi kullakin tasolla hallita. Tähän kysymykseen oma tutkielmani pyrkii vastaamaan yhtäältä esittelemällä aiempaa tutkimusta (Cefling-projekti) ja toisaalta tarkastelemalla keskitason kirjoituksissa käytettyjä aikamuotoja. Aineistoni koostuu Yleisten kielitutkintojen korpuksesta keräämistäni teksteistä. Kirjoittajien lähtökieliksi valitsin Suomessa asuvien vieraskielisten yleisimmät ensikielet: venäjän, viron, englannin, somalin ja arabian. Tarkoitukseni on selvittää, minkälaisia eroja taitotasojen välillä on aikamuotojen käytössä. Aikamuodot valikoituivat tutkimuskohteekseni muun muassa sen takia, että ne lukeutuvat

oppikirjoissa eksplisiittisesti opetettaviin kielellisiin piirteisiin, mutta niiden käytön kehitystä oppijankielisissä teksteissä ei ole toistaiseksi tutkittu hyödyntäen DEMfad-mallia.

Siitonen ja Martin (2012: 372-373) käyttävät artikkelissaan termiä *taitotason indikaattori* viittaamaan sellaiseen kielelliseen piirteeseen, jonka esiintyvyydessä on eroja vierekkäisten funktionaalisten taitotasojen välillä. Tutkimuksessani selvitänkin, voidaanko verbin aikamuotoja pitää kielitaidon taitotason indikaattorina eli tunnusmerkkinä. Opettajilla on omat käsityksensä siitä, mitä kielen rakenteita oppijan tulisi hallita kullakin taitotasolla, mutta tutkittua tietoa asiasta on varsin rajatusti. Tämä tutkimus osaltaan täydentää kuvaa kielellisten piirteiden sijoittumisesta eurooppalaisen viitekehyksen taitotasolle. Vastaavaa tutkimusta on tehty muun muassa Jyväskylän yliopiston Cefling-hankkeen (2007-2009) ja Topling-hankkeen (2010 - 2013) parissa (tarkemmin luvussa 3.3).

Tutkimukseni pyrkii vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Mitä eroja aikamuotojen käytössä (frekvenssi ja tarkkuus) on eri taitotasojen välillä?
2. Miten tekstilaji (epämuodollinen vs muodollinen viesti, mielipideteksti) vaikuttaa aikamuotojen käyttöön? (frekvenssi ja distribuutio)
3. Mitä leksikaalisia eroja aikamuotojen ja taitotasojen välillä on? (distribuutio)

Aiempien tutkimusten perusteella tutkimushypoteesina on, että taitotasolta toiselle edetessä tekstissä käytetään monipuolisemmin eri aikamuotoja (Haapala 2008). Myös ilmaisun tarkkuuden oletetaan lisääntyvän taitotasolta toiselle siirryttäessä (Brunni ym. 2019). Lisäksi voidaan olettaa, että tekstilaji vaikuttaa aikamuotojen käyttöön. Tutkitusti kielitaidon kehittyessä preesensin käyttö lisääntyy argumentatiivisissa teksteissä, kun taas narratiivisissa teksteissä imperfektiä käytetään enemmän (Ivaska 2015, 2022). Leksikaalisen analyysin tarkoituksena on paitsi antaa yleiskuva sanaston monimuotoistumisesta ja semanttisten ryhmien (konkreettisten, mentaalisten ja abstraktien) verbien jakaumasta taitotasoin, myös selvittää, ilmenevätkö aspektiltaan tietyn tyyppiset verbit todennäköisemmin tietyssä aikamuodossa. Aspektuaalisessa luokittelussa hyödynnän leksikaalisen aspektin kategorioita: tilat, toiminnot, suoritukset ja saavutukset (ks. luku 2.3).

Taustoitän tutkimustani käsittelemällä ensin tutkimuskohteena olevia kielellisiä rakenteita eli suomen kielen aikamuotoja opittavana ilmiönä (luku 2.1), pohtimalla lyhyesti aikamuodon ja aspektin suhdetta (luku 2.2) sekä esittelemällä semanttisen analyysin kannalta oleellisen aspektihypoteesin (luku 2.3). Luvussa 3 esittelen tarkemmin aineiston (luku 3.1), käyn läpi aineiston luokittelukriteerejä (luku 3.2) sekä selvennän, miten tässä tutkimuksessa sovelletaan Cefling-hankkeen parissa kehitettyä DEMfad-mallia. Neljännessä luvussa keskityn tutkimustuloksiin. Ensin käyn läpi, mitä aikamuotoja

aineistossa on käytetty (frekvenssi) ja miten kohdekielen mukaisuus kehittyy taitotasolta ylemmälle siirryttäessä (tarkkuus) (luku 4.1). Erittelen myös aikamuotojen käyttöä tekstilajeittain (luku 4.2) sekä lopuksi luon katsauksen sanaston kehitykseen ja aspektuaalisten kategorioiden distribuutioon aikamuodoittain (luku 4.3). Loppupohdinnassa tulosten yhteenvedon lisäksi arvioin tutkimuksen luotettavuutta ja merkitystä sekä hahmottelen mahdollisia jatkotutkimusideoita.

2. Aikamuoto ja aspekti

2.1. Aikamuodot opittavana ilmiönä

Aikamuoto on kieliopillinen kategoria, joka ilmenee finiittisessä verbinmuodossa ja jonka avulla tapahtuma sijoitetaan aikasuoralle suhteessa puhehetkeen. Oppikirjojen mukaan suomen kielessä on neljä aikamuotoa: preesens, imperfekti, perfekti ja pluskvamperfekti. Tämä on myös niiden tyypillinen opetusjärjestys suomi toisena kielenä -oppikirjoissa. Typologisesta näkökulmasta voidaan kuitenkin sanoa, että suomen kielessä on kaksi varsinaista aikamuotoa: mennyt aika ja ei-mennyt eli menemätön aika (VISK § 111). Tässä suhteessa suomen kieli eroaa monista (indoeurooppalaisista) kielistä, joissa on myös futuuria ilmaiseva erillinen aikamuoto (ks. Velupillai 2012: 194-198).

Menneen ja menemättömän aikamuodon sisällä voidaan erotella suhteellisia eroja puheena olevan tilanteen tapahtuma-ajan (T), ilmauksen esittämishetken eli puhehetken (P) ja tarkasteluajan eli viittaushetken (V) välillä (VISK § 1550). Esimerkiksi preesensissä (*sataa*) puhehetki sisältyy tapahtuma-aikaan, ja tilannetta tarkastellaan tapahtuma-ajan näkökulmasta (eli puhehetki (P) = tapahtuma-aika (T) = viittaushetki (V)). Preesens voi saada myös futuurisen merkityksen, jota VISK (§ 1550) nimittää yksinkertaiseksi futuuriksi (*tulen pian*). Yksinkertainen futuuri sijoittaa tilanteen puhehetkeä ja tarkasteluhetkeä myöhemmäksi ($T > (V = P)$). Imperfekti (*eilen satoi*), perfekti (*on satanut*) ja pluskvamperfekti (*oli satanut*) sen sijaan osoittavat tilanteen edeltäneen puhehetkeä (VISK § 1550).

Kielenoppijan näkökulmasta haastavinta on kenties ero imperfektin ja perfektin käytössä. Imperfekti perusmerkitykseltään kuvaa mennyttä aikaa (*kävin eilen kaupassa*) (VISK § 1530), kun taas perfekti on sekä menneen ajan (*olen syönyt jo*) että menemättömän ajan (*lähden, kun olen syönyt*) aikamuoto (VISK § 1534). Jälkimmäistä futuurisen merkityksen saavaa ilmausta nimitetään myös futuuriseksi perfektiksi (VISK § 1550). Keskeinen ero imperfektin ja menneen ajan perfektin välillä on se, että imperfektissä tilannetta tarkastellaan tapahtuma-ajan näkökulmasta ($(T = V) < P$), kun taas perfektissä tilannetta tarkastellaan myöhemmässä ajankohdasta käsin ($T < (V = P)$). Imperfekti kuvaa tapahtuman päättyneenä kokonaisuutena, mutta perfekti kuvaa tapahtumaa puhehetkestä käsin (VISK § 1538). Myös pluskvamperfektissä tapahtuma-aika on aikaisempi kuin tarkasteluhetki, jotka molemmat sijoittuvat ennen puhehetkeä aikasuoralla ($T < V < P$). Pluskvamperfektillä ilmaistaan imperfektissä kerrottua tapahtumaa aiempi tapahtuma. Sen tehtävä on siis järjestää menneen ajan tapahtumia ajallisesti (VISK § 1541). (ks. VISK § 1550 Kokoavasti tempusjärjestelmästä)

Lähtökielen perusteella erityisesti suomen kielen perfekti voi olla haasteellinen somalin- sekä venäjänkielisille, sillä somalin kielessä ei ole perfektiä vastaavaa aikamuotoa (Hersi 2018:309) ja käyttötilanteesta riippuen venäjän preesens ja preteriti voivat vastata suomen perfektiä (Leisiö 2018: 400). Arabiankaan aikamuodot eivät vastaa suomen aikamuotoja vaan verbit ilmaisevat pääasiassa mennyttä aikaa (perfektiivinen aspekti) tai nykyaikaa (imperfektiivinen aspekti) (Pakkala 2018:180). Tämän tutkimuksen aineiston lähtökielistä lähimpänä suomea on lähisukukieli viro, joka eroaa vain muodollisesti suomen kielestä, sillä esimerkiksi viron liittotempusten partisiipit eivät taivu luvussa (*olen olnud, oleme olnud* ‘ollut/olleet’) (Sirola-Belliard ja Maisla 2018:442).

Aikamuotojen kohdekielinen käyttö edellyttää kielenoppijalta myös ymmärrystä aikamuotojen käyttökontekstista. Muun muassa tekstilajin ja rekisterin on todettu vaikuttavan aikamuotojen distribuutioon (ks. Pallaskallio 2003, VISK §1531, Ivaska 2015 ja 2022). Esimerkiksi narratiivisissa teksteissä ensikieliset kirjoittajat käyttävät imperfektiä enemmän kuin akateemisissa tai argumentatiivisissa teksteissä (Ivaska 2022). Jos siis suomenoppija hallitsee suomen kielen käyttökontekstiin perustuvat tyylilliset erot, se näkyy myös aikamuotojen distribuutiossa eri tekstilajeissa. Tässäkin tutkimuksessa tarkastelen, miten tekstilaji (epämuodollinen viesti, muodollinen viesti, mielipidekirjoitus) vaikuttaa aikamuotojen käyttöön.

2.2. Aikamuodon ja aspektin suhteesta

Aikamuoto ja aspekti liittyvät molemmat ajallisten suhteiden ilmaisuun. Kun aikamuodossa huomio on tilanteen ulkoisessa ajassa (viittaushetken kautta suhteutetaan tilanteen tapahtuma-aika puhumisen aikaan), aspekti kuvaa tilanteen sisäistä aikaa (VISK§ 1523). Aspekti-termiä on käytetty kuvaamaan eritasoisia ilmiöitä. Kaikissa aspektin tyypeissä kyse on siitä, millaiseksi lause tai verbi kuvaa tapahtuman lähinnä temporaaliselta kokonaishahmoltaan (Larjavaara 2019: 204). Lyhyesti ilmaistuna aspekti on kielenkäyttäjän näkökulma puheena olevaan tilanteeseen. Tilanne voidaan kuvata ulkoa päin nähtynä kokonaisuutena, jolla on alku ja loppu, jolloin kyseessä on rajattu eli perfektiivinen aspekti. Rajaamaton eli imperfektiivinen aspekti esittää tilanteen ikään kuin sisältä päin nähtynä ja kestoltaan jatkuvaksi (tai keskiössä ei ole tilanteen alku tai loppu). Suomen kielessä ei ole kielipillista verbin muodolla merkittyä aspektia, kuten esimerkiksi venäjässä tai englannissa, vaan aspektilla tarkoitetaan yleensä lauseen sisäistä aspektia, jota merkitään objektin sijalla (Larjavaara 2019:193).

Aspektin kuvaamiseen käytettyjen termien *imperfektiivinen* ja *perfektiivinen* samankaltaisuus suomen imperfekti- ja perfekti-aikamuotojen nimien kanssa saattaa aiheuttaa sekaannusta suomenoppijoiden keskuudessa (ks. Kok 2012). Imperfektillä ilmaistaan pääasiassa perfektiivistä aspektia (poikkeuksena *olin jo nuorena ryppyinen* -tyyliset lauseet), kun taas perfektillä tulkitaan ilmaistavan imperfektiivistä aspektia, kun lauseessa on jatkuvuutta ilmaiseva aines (esim. *Olen asunut Suomessa jo kolme vuotta*) tai kun verbi kuvaa tiloja, toimintoja tai tulokseltaan avoimena esitettyjä tekoja. Lisäksi tunnetta kuvaavat punktuaaliset muutosverbit (*rakastua, ihastua*) tulkitaan perfektimuotoisina rajaamattomiksi eli verbin kuvaaman tilan katsotaan jatkuvan nykyhetkessä (VISK § 1537).

Raja aspektien ja aikamuotojen välillä on tulkinnanvarainen ja osittain kielikohtainen. Esimerkiksi vallitsevan käsityksen mukaan englannissa perfektiä tai *present perfectiä* (*I have eaten*) ei mielletä aikamuodoksi vaan aspektiksi. Niin kieliopeissa kuin oppikirjoissa vakiintuneen käytännön mukaisesti käsittelen kuitenkin tässä tutkimuksessa suomen perfektiä ensisijaisesti aikamuotona.

Tämän tutkielman aiheen kannalta tärkeää on myös ymmärtää ero aspektin ja leksikaalisen aspektin välillä. Aspekti on kieliopillinen kategoria, kun taas leksikaalinen aspekti (tai aktionsart) liittyy verbin semantiikkaan. Leksikaalisella aspektilla tarkoitetaan verbin sisäistä aspektuaalista luonnetta, josta käytetään myös nimitystä inherentti aspekti tai aktionaalisuus. Kenties kuvaavampi vastine termille on teonlaatu (ks. Larjavaara 2019: 204-205). Leksikaalinen aspekti viittaa verbien semanttis-aspektuaalisiin merkityspiirteisiin, jotka koskevat verbin kuvaaman tilan tai tapahtuman kestoa, päätepisteisyyttä ja dynaamisuutta (ks. Velupillai 2012: 208-209).

2.3. Aspektihypoteesi oppijankielen kehitystä ennustamassa

Aspektihypoteesi pohjautuu kolmeen ilmiöön: aikamuotoon, kieliopilliseen aspektiin ja leksikaaliseen aspektiin. Yksinkertaistetusti oppijankielen aspektihypoteesi ennustaa, että kielitaidon kehityksen alkuvaiheessa leksikaalinen aspekti vaikuttaa menneen ajan verbimuotoihin. Toisin sanoen perfektiivistä mennyttä käytetään päätepisteisten predikaattien kanssa ja imperfektiivistä mennyttä rajaamattomien predikaattien kanssa, kun taas progressiivisia käytetään käynnissä olevien toimintojen kanssa (Bardovi-Harlig ja Comajoan-Colomé 2020:1138–1139). Tämän tutkimuksen kannalta keskeistä on aikamuotojen omaksumisen ja leksikaalisen aspektin yhteys.

Kuten useissa aspektihypoteesia testaavissa tutkimuksissa hyödynnän Vendlerin (1957) muotoilemia leksikaalisen aspektin kategorioita: tilat (*states*), toiminnot (*activities*), suoritukset (*accomplishments*) ja saavutukset (*achievements*). Verbien semanttisessa luokittelussa kriteereinä käytetään siis punktuaalisuutta (punktuaalinen vs duratiivinen), päätepisteisyyttä (teellinen vs ateellinen) ja dynaamisuutta (dynaaminen vs staattinen) (TAULUKKO 1). (Bardovi-Harlig 2000: 216)

TAULUKKO 1. Aspektuaalisten kategorioiden semanttisia piirteitä (Bardovi-Harlig 2000:216).

	Tilat	Toiminnot	Suoritukset	Saavutukset
Punktuaalinen	-	-	-	+
Teellinen	-	-	+	+
Dynaaminen	-	+	+	+

Tilat (*sataa lunta*) kuvaavat staattisia, ateellisia ja duratiivisia tiloja. Toiminnot (*juoksen metsässä*) eroavat suorituksista (*rakennan talon*) siinä, että niillä ei ole mitään sisäistä päätepistettä. Luokittelussa tulee huomioida, että leksikaalisessa aspektissakin analyysiyksikkönä on predikaatti eikä yksin verbi. Esimerkiksi *luen kirjan* on suoritus, mutta pelkkä *luen* tai *luen kirjoja* ovat toimintoja. (Bardovi-Harlig ja Comajoan-Colomé 2020:1147) Saavutuksen (*sain kokeesta kympin*) erottaa suorituksista sen punktuaalisuus, eli se kestää vain hetken.

Aspektihypoteesin lähtökohtana siis on, että verbin leksikaalinen aspektimerkitys vaikuttaa siihen, mitä aikamuotoa kielenoppijat todennäköisesti ensin käyttävät kyseisen verbin kohdalla. Vendlerin aspektikategorioihin yhdistettynä hypoteesin mukaan kielenoppijat käyttävät ensin (perfektiivistä) mennyttä muotoa suorituksia ja saavutuksia ilmaisevissa verbeissä. Kielenoppija hallitsee imperfektiivisen menneen myöhemmin kuin perfektiivisen menneen. Lisäksi hypoteesin mukaan oppija käyttää imperfektiivistä mennyttä muotoa ensin statiivisten/tilaverbien kanssa laajentaen sitten käyttöä toimintojen ja suoritusten kautta saavutuksiin (Andersen ja Shirai 1996:533). Aspektihypoteesia on testattu laajasti kielissä, joissa morfologisesti eritellään perfektiivinen ja imperfektiivinen mennyt. Kuitenkin kielissä, kuten englannissa, joissa ei ole kilpailevia menneen ajan muotoja, perfektiivistä mennyttä muotoa käytetään aiemmin myös tilaverbien kanssa (Bardovi-Harlig ja Comajoan-Colomé 2020:1144).

Aspektihypoteesia on testattu verrattain vähän suomen perfektin vastaavien muotojen kanssa. Kuten englannin *present perfect* -muodon, suomen perfektin tulkinta perfektiiviseksi tai imperfektiiviseksi riippuu kontekstista. Unon (2014) tutkimuksessa japanilaiset englanninoppijat käyttivät *present perfect* -muotoa atelisten verbien kanssa useammin kuin teelisten verbien kanssa konteksteissa, joissa oli jatkuvuutta ilmaiseva adverbi. Collinsin (2004) tutkimuksessa ranskankieliset englanninoppijat käyttivät *present perfect* -muotoa saavutusten ja suoritusten kanssa. Tämän voidaan tulkita tukevan aspektihypoteesia, jos oletetaan, että ranskankieliset hahmottavat englannin *present perfectin* perfektiivisenä menneenä (Bardovi-Harlig ja Comajoan-Colomé 2020:1148). Samoin suomen perfektin voi suomenoppijan mielessä hahmottua perfektiiviseksi menneeksi, mikä tulee huomioida tuloksia tulkittaessa.

Aspektihypoteesia testaavissa tutkimusasetelmissä on usein käytetty aukkoitehtäviä tai kirjoitustehtäviä, jotka ohjaavat käyttämään menneen ajan muotoja (ks. Bardovi-Harlig ja Comajoan-Colomé 2020). YKI-aineistoa ei ole erityisesti suunniteltu testaamaan aspektihypoteesia, joten onkin mielenkiintoista nähdä, miten aspektihypoteesi toteutuu funktionaalisesti suunnitelluissa kirjoitustehtävissä, jotka eivät keskity menneiden aikamuotojen käyttöön. Toki YKI-aineistossakin tehtävänannot vaikuttavat aineistossa esiintyviin verbeihin ja aikamuotoihin: teksteissä toistuvista verbimuodoista on pääteltävissä, että osa on todennäköisesti kopioitu tehtävänannosta.

3. YKI-korpuksen aineisto ja tutkimusmenetelmät

3.1. Tutkimusaineiston rajaus

Tutkimusaineistoni olen koonnut Yleisten kielitutkintojen (YKI) korpuksesta, johon on kerätty kielitaitotestin puhumisen ja kirjoittamisen suorituksia. Yleinen kielitutkinto on aikuisille suunnattu kielitaitotesti, johon voi osallistua kuka tahansa riippumatta siitä, mistä on kielitaitonsa hankkinut. Eri osakokeita on neljä: tekstin ymmärtäminen, kirjoittaminen, puheen ymmärtäminen ja puhuminen (YKIP 2011). Tekstit on talletettu korpukseen kirjoittajien luvalla tutkimuskäyttöön ja ne on myös anonymisoitu valmiiksi, eli tekstin kirjoittajan henkilöllisyyttä ei voi yhdistää teksteihin. Taustatiedoissa on mainittu sukupuoli, ikä, äidinkieli, peruskoulutus, sosioekonominen asema, toimiala, missä ja kuinka kauan on opiskellut testattavaa kieltä ja kuinka usein käyttää sitä. Näitä tietoja en käsittele tutkielmassani, mutta huomioin ne aineistoa rajatessani.

Tämän tutkimuksen aineistona ovat 11.3.2021 korpuksessa olleet suoritukset. Tätä tutkielmaa varten rajasin aineiston keskitason suomenkielisiin kirjoitelmiin, jotka ovat saaneet arvosanan 2 (taitotaso A2), arvosanan 3 (taitotaso B1) tai arvosanan 4 (taitotaso B2). Selvyiden vuoksi viittaan jatkossa aineiston osiin arvosanaa vastaavan taitotason mukaisesti lyhentein A2-, B1- ja B2-taso, vaikka käytännössä arvosanan 2 saaneiden tekstien joukossa ovat kaikki alle B1-tason tuotokset ja vastaavasti arvosanan 4 saaneiden tekstien joukossa voi olla myös C-tason tuotoksia. Lähtökielen vaikutuksen minimoimiseksi rajasin äidinkieliä venäjän, viron, englannin, somalin ja arabian.¹ Valitut lähtökielet kuvastavat myös Suomessa asuvien vieraskielisten yleisimpiä ensikieliä. Kutakin lähtökieltä edustaa jokaisella tasolla 4 kirjoittajaa, 2 naista ja 2 miestä. Valikoin aineistoon suoritukset, joissa kaikkiin tehtäviin oli vastattu, eli mitään kohtaa ei ollut jätetty tyhjäksi. Tämän rajauksen jälkeen aineisto koostuu 60 kirjoittajan teksteistä. Aineistossa on jokaiselta kirjoittajalta yhteensä kolme tekstiä eli kaiken kaikkiaan analysoitavana on 180 tekstiä. Osallistujat on valittu osittain eri testikerroilta, joten tehtävänannot eivät ole kaikilla samat. Jokaisen suorituksen tekstit voidaan kuitenkin karkeasti jakaa epämuodolliseen (tutulle suunnattuun) viestiin, (tuntemattomalle suunnattuun) muodolliseen viestiin sekä mielipidetekstiin.

¹ Arvosanan 2 saaneiden joukossa sama rajaus äidinkielen suhteen ei ollut mahdollinen, sillä tietokantaan on tallennettu vain äidinkieleltään venäjän tai albanian kielisten tekstiä tai äidinkieli on puuttuva tieto.

Taulukossa 2 on esitelty aineiston koko. Sekä saneiden että finiittiverbien määrä kasvaa taitotasolta A2 tasolle B2 siirryttäessä. Eniten eroa selittää mielipidetekstien pituus, sillä epämuodolliset ja muodolliset viestit ovat kaikilla tasoilla suhteellisen lyhyitä.

TAULUKKO 2. Tekstien, sanojen ja finiittiverbien määrä tutkimusaineistossa.

Taitotaso	Tekstejä	Saneita	Finiittiverbejä	Finiittiverbejä/teksti (ka.)
A2	60	3158	599	10
B1	60	4099	776	12,9
B2	60	4631	825	13,8
Yhteensä/Keskiarvo	180	11 888	2197	12,2

3.2. Aineiston luokittelun kriteereistä

Tutkimukseni edustaa laadullista ja määrällistä aineistopohjaista kielentutkimusta. Koska YKI-korpuksen tekstit eivät ole valmiiksi annotoituja tutkimieni seikkojen osalta, osa tutkimusprosessia oli finiittiverbien poimiminen ja luokittelu. Kokosin teksteistä poimimani finiittimuotoiset verbit tietokannaksi, johon jokaisesta verbiesiintymästä kirjasin sen aikamuodon, lekseemin, esiintymiskontekstin eli tässä tekstin tekstilajin (epämuodollinen viesti, muodollinen viesti tai mielipide), leksikaalisen aspektin (tila, toiminto, suoritus tai saavutus), semanttisen ryhmän (konkreettinen, mentaalinen tai abstrakti) sekä mahdollisen ei-kohdekielisyyden (vartalo-, taivutus- tai leksikaalinen virhe tai väärä aikamuoto).

Ottaen huomioon oppijankielelle tyypillisen horjunnan kirjoitusasussa ja välimerkkien käytössä on tarpeen tarkentaa luokittelun kriteerejä. Jos nimittäin olisin poiminut analyysin kohteeksi vain oikein taivutetut finiittiverbit, vääristäisi se kuvaa siitä, miten suomenoppijat ilmaisevat eri aikamuotoja teksteissään. Tutkimuksen ulkopuolelle jää kuitenkin lauseet, joissa verbi on jätetty kokonaan pois (esimerkiksi OLLA-verbi kopulalauseissa), sillä verbittömien lauseiden aikamuodon tarkasteleminen on mahdotonta.

Luokittelussa tulkitsin tuotoksia ensisijaisesti sen mukaan, mitä morfologista muotoa informantti on tulkintani mukaan tavoitellut. Ei-kohdekielen mukaisissa lauseissa poimin analysoitavaksi verbiaineksen, joka kohdekielen mukaisessa tekstissä olisi taivutettu jossakin aikamuodossa. Ei-

kohdekielen mukaiset tuotokset luokittelin sen mukaan, onko virhe vartalossa, taivutusaineksessa, sanavalinnassa vai aikamuodossa. Epäselvissä tapauksissa konteksti ohjasi tulkintaa, ja analysoin tuotokset sen perusteella, mikä olisi odotuksenmukainen kohdekielinen muoto.

Aineistossa on jonkin verran tuotoksia, joissa indikatiivin yksikön kolmannen persoonan preesensmuodosta puuttuu persoonapäätte, eli vokaaliaines, jolloin muoto itsessään muistuttaa yksikön toisen persoonan imperatiivimuotoa (esimerkki 1). Näissä tapauksissa olen kuitenkin luokitellut muodon indikatiivin preesensin virheelliseksi taivutukseksi, jos lauseessa on subjektiksi tulkittava sana.

- 1) Anna **luule** että hän saa hyvä työpaikka terveysasemassa (#25716, epämuodollinen viesti, B1-taso)

Tuotokset, joissa on tulkintani mukaan tavoiteltu NUT-partisiippia, olen luokitellut perfektiksi, vaikka lauseesta puuttuisi olla-apuverbi (esimerkki 2). Esimerkissä 3 kirjoittaja on taivuttanut verbin preesensissä, joten luokittelin tuotoksen preesensiksi ja virheanalyysissä aikamuotovirheeksi, sillä kohdekielisempi muoto olisi esimerkiksi *Olen ollut työssä kaupassa jo 2 vuotta*.

- 2) minun sähköposti osoite **muutanut** (#25716, muodollinen viesti, B1-taso)
- 3) **Olen** työssä kaupassa jo 2 vuotta (#25268, muodollinen viesti, B1-taso)

Esimerkki 4 edustaa leksikaalista virhettä, jossa informantti on käyttänyt *lahjaa*-lekseemiä kohdekielisen *antaa*-lekseemin sijaan. Puhekielisiä ilmaisuja ei tulkittu virheellisiksi (esimerkki 5). Lisäksi mahdollisia virheitä verbiketjussa ei otettu huomioon, sillä tarkastelun kohteena on nimenomaan aikamuodot.

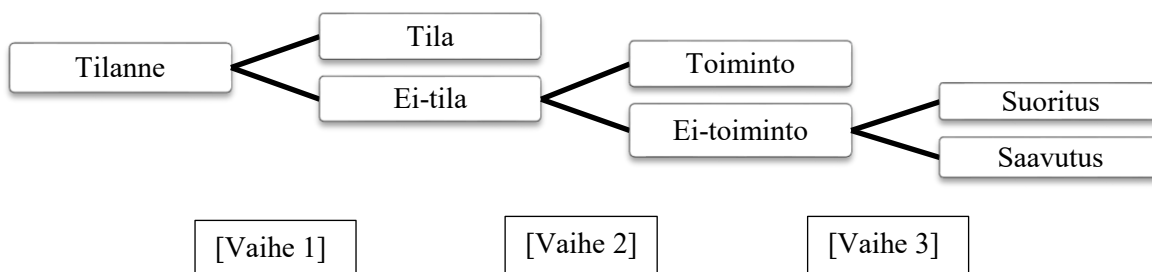
- 4) hän **lahjaa** kaikille lapsille lahjoja (#25268, epämuodollinen viesti, B1-taso)
- 5) jos valtio sano "**ei me** oopperaa **tarvita**" (#25427, mielipide, B1-taso)

Pääasiassa lauseet oli helppo luokitella yllä kuvatulla tavalla, mutta joukossa oli myös muutamia tuotoksia, jotka vaativat lukijalta enemmän tulkintaa (esimerkki 6) tai joiden kohdekielinen vastine jäi epäselväksi (esimerkki 7). Itse tulkitsin esimerkin 7 kohdekieliseksi muodoksi *Valtion pitää löytää rahaa ja rakentaa teatteri ja maksaa palkat kaikille*. Esimerkki 8 taas voisi kontekstista päätellen tarkoittaa *niitä ei kiinnosta ooppera* tai *se sulkee oopperan*, jos *kiineta* tulkitaan yritykseksi muodostaa kiinni-sanasta verbi.

- 6) Valtio **pita** louta raha ja rakenta teateri ja maksaa palkat keikell (#25427, mielipide, B1-taso)
- 7) Mina maksan verot Valtialle ja mitä ne **kiineta** oopperaan" (#25427, mielipide, B1-taso)

Oppijankielistä tekstiä tulkitessa lukijan rooli korostuu siinä, mikä nähdään ymmärrettävänä ja mikä ei. Tässä tutkimuksessa pyrin luokittelemaan myös kohdekielen vastaiset, vaikeaselkoiset tuotokset yllä kuvatulla tavalla. Vaihtoehtona olisi jättää ne kokonaan analyysin ulkopuolelle, mutta vain kohdekielen mukaisten ilmaisujen tarkastelu luonnollisesti vääristäisi kuvaa aikamuotojen hallinnasta eri taitotasoilla.

Leksikaalisen aspektin luokittelussa käytin apuna Shirain (2013:280–289) kuvaamaa verbin luokittelusysteemiä. Kuten Shirai huomauttaa, luokittelukriteerien tarkka kuvaus on oleellista, jotta leksikaalista aspektia koskevat tutkimukset olisivat keskenään vertailukelpoisia. Erityisesti rajatapausten kohdalla eri tutkimukset voivat luokitella saman verbin eri kategorioihin (Shirai 2013:281). Vaikka analyysin kohteena on verbin sisäinen merkitys, hyödynnetään aluksi verbin merkityksen tulkinnassa ympäröivää kontekstia. Sen avulla päätellään, onko kyseessä jakamaton tapahtuma vai sisältyykö siihen toistoa (iteratiivinen/habituaalinen tapahtuma). Verbin leksikaalisen aspektin määrittämiseksi lausetta tarkastellaan niin, että verbi on perusmuodossa ilman aikamuodon tunnusta. Täten siis esimerkiksi havaintoverbit, kuten *kuulin* luokitellaan tilaverbeiksi, vaikka ne imperfektimuotoisina kuvaavatkin punktuaalista tapahtumaa. Shirain kuvaama luokitteluprosessi voidaan havainnollistaa alla olevan kuvion avulla (KUVIO 1).

KUVIO 1. Leksikaalisen aspektin luokitteluprosessi

Shirai tarjoaa jokaiseen luokitteluprosessin vaiheeseen operationaalisia testejä, joiden avulla leksikaalista aspektia voidaan selvittää. Kaikkia Shirain testejä ei voi suoraan soveltaa suomen kieleen, sillä esimerkiksi lauseen aspektia ei suomessa merkitä verbimuodolla. Soveltuvien osien olen kuitenkin hyödyntänyt näitä testejä leksikaalisen aspektin luokittelussa. Esimerkiksi ero toimintojen ja ei-toimintojen (eli suoritusten ja saavutusten) välillä on se, että vaikka toiminnon lopettaa kesken, on silti tehnyt predikaatin kuvaaman toiminnon, esimerkiksi *juosta* (vrt. suoritus *juosta 10 km*). Suorituksen puolestaan erottaa saavutuksesta esimerkiksi lisäämällä lauseeseen *10 minuutissa*: toisin kuin punktuaalisten saavutusverbien kohdalla (*Hän huomasi taulun 10 minuutissa*), suoritusverbien

kohdalla lause ilmaisee verbin kuvaaman tapahtuman kestäneen kymmenen minuuttia (*Hän maalasi taulun 10 minuutissa*) (ks. Shirai 2013:283-284).

Erilaisista testeistä huolimatta leksikaalisen aspektin määrittäminen ei aina ole suoraviivaista. Koska leksikaalista aspektia ei ilmaista eksplisiittisesti kieliopillisin keinoin, sen määrittäminen perustuu osittain tutkijan tulkintaan verbin merkityksestä (erityisesti prototyyppisten tapausten ulkopuolella). Luokittelussa tulee ottaa huomioon, että samalla lekseemillä on usein useita eri merkityksiä tai merkitysvivahteita. Alla olevissa esimerkeissä *mennä*-verbiä on käytetty merkityksessä ‘sujua’ (esimerkki 9), ‘liikkua johonkin päämäärään’ (esimerkki 10) ja ‘epäonnistua’ (esimerkki 11). Esimerkissä 9 predikaatilla ei ole selkeää päätepistettä, joten luokittelin sen toiminnoksi, kun taas esimerkit 10 ja 11 luokittelin kontekstin perusteella päätepisteisiksi ja punktuaalisiksi eli saavutuksiksi.

9) Muutto **meni** ihan hyvin (#37767, epämuodollinen viesti, B1)

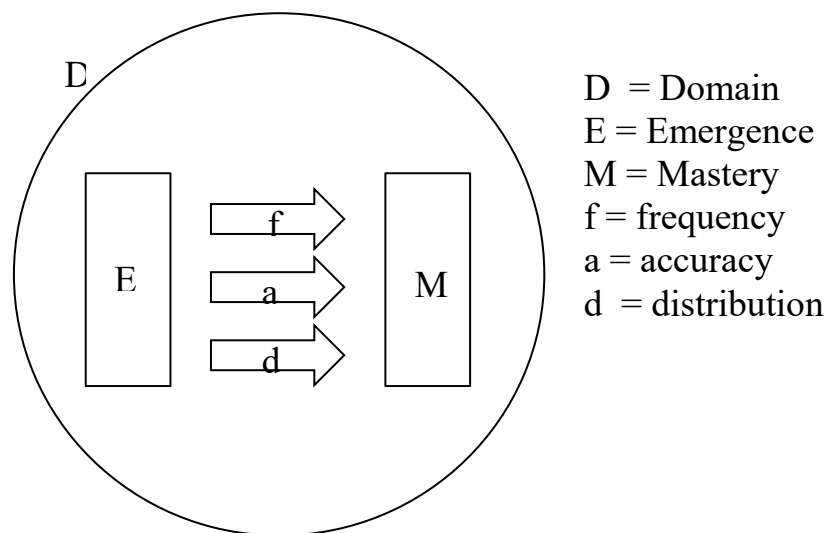
10) Eilen kun **menin** lenkkisaunaan (#38416, muodollinen viesti, B2)

11) mikä **meni** kasvatuksessa ja opetuksessa **pieleen**, (#46956, mielipide, B2)

Kieltolauseet ovat aspektin suhteen mielenkiintoisia. Lähtökohtaisestihan kieltolauseet kuvaavat tilannetta, jota ei ole tapahtunut. Tutkimuskysymykseni koskee kuitenkin verbintaivutuksen suhdetta leksikaaliseen aspektiin eikä verbin kuvaamaan todelliseen asiointilaan, joten tulkiten kieltolauseet niiden kuvaamien hypoteettisten tilanteiden mukaisesti. Vastaavasti käsittelen konditionaalin perfektiä, joka kuvaa menneen tapahtuman toteutumattoman vaihtoehdon (VISK § 1594). Modaaliset verbit jäävät luokittelun ulkopuolelle, sillä niiden avulla ei kuvata varsinaista asiointilaa vaan asiointila kuvataan esimerkiksi mahdollisena tai pakollisena.

3.3. Kielitaidon kehityksen kuvaaminen DEMfad-mallin avulla

Kielitaidon kehitystä kuvataan perinteisesti kolmen ulottuvuuden avulla: kompleksisuus, tarkkuus, sujuvuus (*Complexity, Accuracy and Fluency* = CAF). Hyödynnän tutkimuksessani soveltuvien osien Jyväskylän Cefling-hankkeessa kehitettyä DEMfad-mallia (KUVIO 2), jonka tarkoituksena on operationalisoida perinteinen CAF-määritelmä kielitaidolle. Myös siinä kielitaidon kehitystä tutkitaan kolmen ulottuvuuden kautta: frekvenssi (*frequency*), tarkkuus (*accuracy*) ja distributio (*distribution*).

KUVIO 2. DEMfad-malli (Franceschina, Alanen, Huhta ja Martin 2006).

Domain (D) viittaa tarkasteltavana olevaan oppijankielen piirteeseen. Se on tarkoituksella hyvin väljä käsite, jotta samaa mallia voidaan hyödyntää niin erilaisten kielellisten konstruktioiden kuin morfologisten ja leksikaalisten piirteiden tai kieliopillisten sääntöjen omaksumisen tarkastelussa. (Martin ym. 2010: 59). Omassa tutkimuksessani tarkasteltava piirre on aikamuotojen käyttö. Tutkin aikamuotojen ilmenemistä yhdessä, mutta myös eri aikamuotoja rinnakkain.

Emergence (E) viittaa kielellisen piirteen ensi esiintymään oppijankielessä (Martin ym. 2010: 59). Tässä tutkimuksessa aineisto koostuu vain A2-B2-tason teksteistä, joten aineiston perusteella en voi osoittaa varmuudella, milloin tietty aikamuoto ilmestyy oppijankieleen. Mastery (M) puolestaan viittaa tarkasteltavan piirteen idiomaattiseen, kohdekielen mukaiseen käyttöön. Tarkkuuden puolesta kielen piirteen katsotaan olevan hallinnassa, kun 80 % tuotoksista on kohdekielen mukaisia. Frekvenssin ja distribuution osalta ei vastaavaa raja-arvoa ole määritelty, sillä siihen tarvittaisiin vertailuaineistoa ensikielisiltä kielenkäyttäjiltä (Martin ym. 2010: 60).

Frekvenssi (f) eli kielellisen piirteen käytön taajuus liittyy sujuvuuden käsitteeseen. Testitilanteessa kirjoitetuissa teksteissä saneiden määrää voidaan pitää yhtenä merkinä sujuvuudesta. DEMfad-mallia hyödyntävissä tutkimuksissa esiintymäfrekvenssi lasketaan 1000 sanetta kohden, jotta kehityslinjoja voidaan vertailla. (Martin ym. 2010: 60). Suurempi frekvenssi ei kuitenkaan yksiselitteisesti tarkoita parempaa sujuvuutta, sillä suuri frekvenssi voi viitata myös piirteen liikkäyttöön. Kielellisen piirteen käyttömäärän kehitystä tutkimalla voidaan silti muodostaa kuva siitä, miten käyttö kehittyy taitotasolta toiselle siirryttäessä. Tässäkin tutkimuksessa olen esittänyt aikamuotojen esiintymätaajuutta 1000 sanetta kohden tulosten vertailtavuuden edistämiseksi.

DEMfad-mallissa tarkkuuden (*accuracy*) kriteerit riippuvat tutkittavasta kielellisestä ilmiöstä. Vertailukohtana ei kuitenkaan ensisijaisesti ole kirjoitetun kielen säännöt vaan miten koulutustaustaltaan ja iältään kielenoppijaa vastaava ensikielinen kielenkäyttäjä ilmaisisi kyseessä olevan rakenteen (Martin ym. 2010: 60). Tässäkin tutkimuksessa ilmaisu tulkitaan tarkaksi eli kohdekielen mukaiseksi, jos ensikielinen käyttäjä saattaisi käyttää vastaavaa muotoa kirjoituksessaan. Toisin sanoen virheanalyysissä tulkitsemme esimerkiksi puhekieliset ilmaisut kohdekielisiksi.

Kompleksisuuden tai variaation sijaan DEMfad-mallissa käytetään kattotermiä *distribuutio* (d) kuvaamaan kielellisen kompleksisuuden kehitystä. Perinteisesti kompleksisuutta on mitattu esimerkiksi sivulauseiden määrällä, mutta konstruktio- ja lause- ja sanasto-ajatteluna kompleksisuuden kehityksen parempana mittarina voidaan pitää konstruktiossa käytetyn sanaston laajuutta tai semanttista ja syntaktista variaatiota. (Martin ym. 2010: 61.) Distribuutio-käsitteen avulla siis pyritään pääsemään käsiksi kunkin tutkittavan ilmiön kannalta oleellisiin mittareihin, jotka kuvaavat kielitaidon kehitystä (frekvenssin ja tarkkuuden lisäksi).

Tutkimuksessani käsittelen aikamuotoja rinnakkain DEMfad-mallia hyödyntäen. Luvussa 4 esittelen aineistossa edustuneiden aikamuotojen taajuutta, tarkkuutta ja leksikaalisen vaihtelun kasvua yleiskuvan antavien frekvenssilaskemien. Lisäksi tarkastelen aikamuotojen distribuutiota tekstilajeittain sekä aspektihypoteesin innoittamana tutkin leksikaalisten aspektikategorioiden distribuutiota aikamuodoittain. Pluskvamperfektiä en käsittele DEMfad-mallin avulla, sillä määrällinen vertailu ei ole mielekästä ottaen huomioon esiintymien vähäisen määrän.

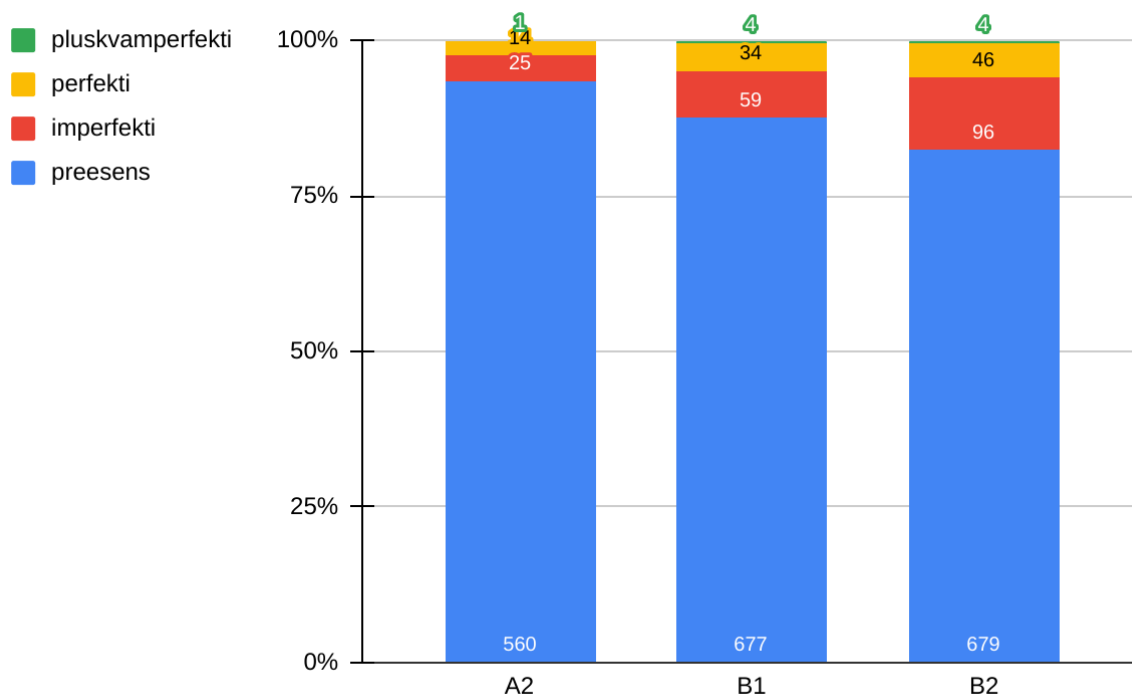
Jyväskylän yliopiston Cefling-hankkeen osana on tutkittu muun muassa epäsuoraa henkilöön viittaamista oppijansuomessa (Seilonen 2013), transitiivilausekonstruktion (Reiman 2011), eksistentiaalilauseen (Kajander 2013) ja paikallissijojen (Mustonen 2015) käytön kehittymistä taitotasolta toiselle siirryttäessä. Tutkimustulostensa pohjalta Mustonen (2015: 282-283) ehdottaa joitakin tarkennuksia DEMfad-malliin. Ensinnäkin on huomioitava, että tarkasteltavat kielitaidon ulottuvuudet eivät kehity lineaarisesti vaan esimerkiksi variaation kasvaessa tarkkuus heikkenee. Toiseksi ilmauksia tulee tarkastella kontekstissaan, jotta niiden todellinen käyttö ja merkitys tulisivat ilmi. Siispä tarkastelemalla oppijankieltä irrallisesti frekvenssin, tarkkuuden ja distribuution näkökulmasta ei välttämättä voida osoittaa tietyn taitotason indikaattoreita. Mustonen ehdottaakin kielitaidon kehitystä kuvaavaksi ulottuvuudeksi abstraktiutta: paikallissijojen käyttö etenee konkreettisten paikkojen ilmaisemisesta toimintojen ja toimintapaikkojen kautta olotilojen ilmaisemiseen.

Omassa tutkimuksessani huomioin myös abstraktiuden yhtenä ulottuvuutena tarkastelemalla verbien semantiikkaa. Aspektuaalisen tarkastelun lisäksi siis havainnollistan leksikaalista kehitystä yleiskuvan antavan semanttisen analyysin avulla. Seilosen (2013:65) tavoin hyödynnän VISKissä (§ 445) esiteltyä verbien jakoa karkeasti kolmeen luokkaan: konkreettisiin, mentaalisiin ja abstrakteihin verbeihin. Konkreettiset verbit ilmaisevat havaittavissa olevia ja mentaaliset verbit mielen sisäisiä tiloja, toimintoja ja tekoja. Abstraktit verbit eivät niinkään kuvaa asiointiloja vaan suhteuttavat niitä keskenään. Abstrakteihin verbeihin lukeutuvat modaaliset verbit (*täytyä, voida*) ja asioiden suhteita ilmaisevat verbit, kuten *johtua, aiheutua, korreloida*.

4. Aikamuotojen käytön kehitys oppijansuomessa

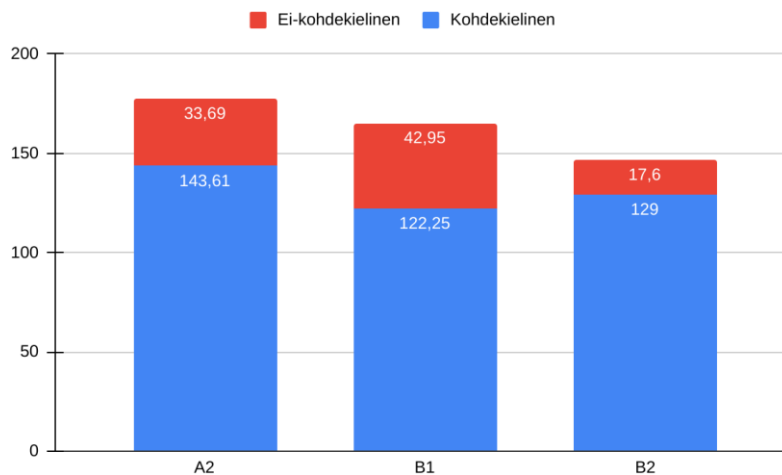
4.1. Aikamuotojen frekvenssin ja tarkkuuden kehitys

Kuviossa 3 näkyy aikamuotojen suhteellinen frekvenssi taitotasoin. Preesens on odotetusti yleisin aikamuoto kaikilla taitotasoin. Imperfekti- ja perfektimuotoisten verbien määrä kasvaa A2-tasolta B2-tasolle siirryttäessä ja vastaavasti preesensin käytön määrä vähenee. Pluskvamperfektiä on aineistossa käytetty niin vähän (A2-tasolla 1 esiintymä, B1-tasolla 4 esiintymää ja B2-tasolla 4 esiintymää), että esiintymien määrällinen vertailu ei ole mielekästä, joten analyysini keskittyy vain preesensin, imperfektin ja perfektin käytön tarkasteluun.

KUVIO 3. Aikamuotojen suhteellinen frekvenssi taitotasoin.

Seuraavaksi tarkastelen eri aikamuotojen käyttöä aineistossa frekvenssin ja tarkkuuden näkökulmasta. Kuviossa 4 on esitetty preesensin käytön frekvenssin ja tarkkuuden kehitys aineistossa. Preesensin käyttö vähenee taitotasolta toiselle siirryttäessä. Tarkkuus ei kasva lineaarisesti vaan preesensin tarkkuus vähenee B1-tasolla, mutta kasvaa B2-tasolle siirryttäessä. Preesensin käytön tarkkuuden kehitys vaikuttaisi siis seuraavan U-muotoiseksi kehitykseksi nimitettyä kehityslinjaa (ks. Brunni ym. 2019).

KUVIO 4. Preesensin frekvenssi ja tarkkuus (/1000 sanetta).

Pääasiassa tuotokset ovat kohdekielen mukaisia. Ei-kohdekieliset muodot ovat yleensä vartalo- tai taivutusvirheitä. Tämän tutkimuksen näkökulmasta mielenkiintoisimpia ovat kuitenkin oppijankielessä esiintyvät virheet aikamuodossa, eli kun kohdekielen mukaisen aikamuodon sijaan on käytetty jotakin toista muotoa. Ensikielen vaikutus on havaittavissa esimerkeissä 12 ja 13, joissa venäjäksi käytettäisiin preesensia. Suomessa kuitenkin kontekstin edellyttämä aikamuoto on perfekti.

12) **Olen** työssä kaupassa jo 2 vuotta (#25268, muodollinen viesti, B1)

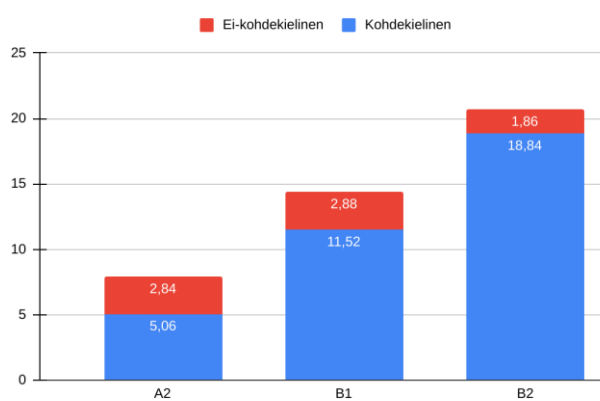
13) **Asun** nyt ja kaksi viikkoa Solkilassa. (#38938, epämuodollinen viesti, B1)

Preesensin liiakäyttöä esiintyy vielä B2-tasolla. Esimerkissä 14 ajan adverbiaali *viime aikoina* on aikamääritteenä epämääräinen ja kuvaa menneen tilanteen nykyrelevanssia, joten sen kanssa odotuksenmukainen aikamuoto olisi perfekti. Esimerkissä 15 kirjoittaja vaihtaa aikamuodon preesensiksi kuvailtuaan ensin passiivin imperfektissä nuoruuttaan. Kohdekielen mukainen muoto olisi imperfekti, sillä tekstissä kirjoittaja nimenomaan vertaa omaa nuoruuttaan ja miten kaikki käyttäytyivät silloin hyvin, nykynuorisoon, joka ei käyttäydy hyvin.

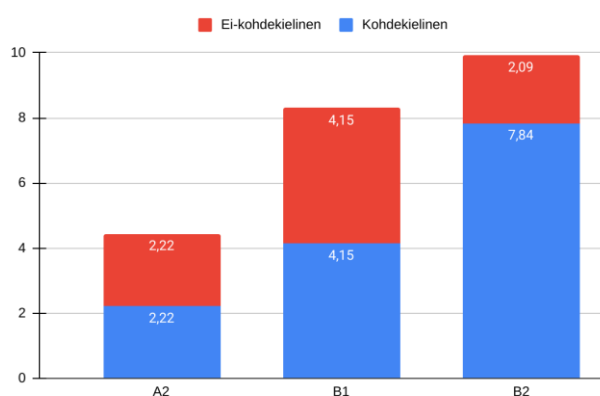
14) Viime aikoina **puhutaan** ja **kirjoitetaan** paljon siitä, että (#56616, mielipide, B2)

15) Joskus Nuorena, kavereiden kanssa tehtiin kaikkilaisia asioita, käytiin koulussa ja meillä oli melkein aina hauska olla yhdessä, pelatiin jalkapalloa, autettiin toisiamme jokainen meistä oli aina halukas tukea kaverinsa. Naapurin lapset olivat niin kuin minun veljet. Kaikki **käytty** hyvin. (#52078, mielipide B2)

Kuvioissa 5 ja 6 on kuvattu imperfektin ja perfektin käytön frekvenssin ja tarkkuuden kehitys. Imperfektin ja perfektin frekvenssi lisääntyy lineaarisesti A2-tasolta B2-tasolle siirryttäessä. Suurin osa imperfektituotoksista on kohdekielen mukaisia. B1-tasolta lähtien 80% imperfektituotoksista on kohdekielen mukaisia, eli DEMfad-mallin mukaan silloin voidaan puhua rakenteen hallinnasta. Perfektin kohdalla A2- ja B1-tasoilla 50 prosenttia perfektimuotoisista tuotoksista on epätarkkoja. B2-tasollakaan kohdekielen mukaisten muotojen osuus ei aivan yllä 80 prosenttiin. Imperfektin kohdalla tarkkuus lisääntyy melko lineaaristi A2-tasolta B2-tasolle siirryttäessä, kun taas perfektin kohdalla on havaittavissa selkeä harppaus tarkkuuden lisääntymisessä siirryttäessä B1-tasolta (50% kohdekielen mukaisia tuotoksia) B2-tasolle (79% kohdekielen mukaisia tuotoksia).

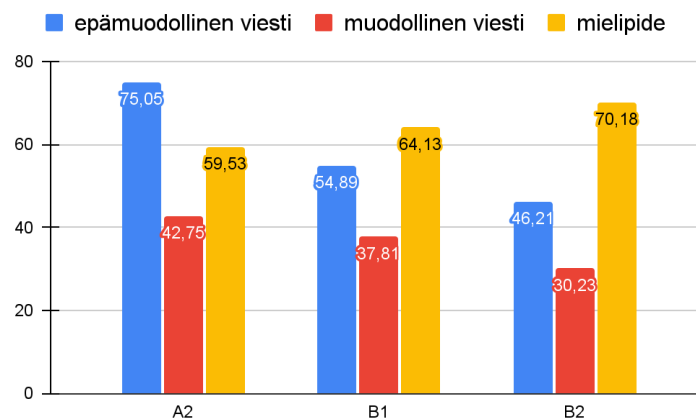
KUVIO 5. Imperfektin frekvenssi ja tarkkuus (/1000 sanetta).

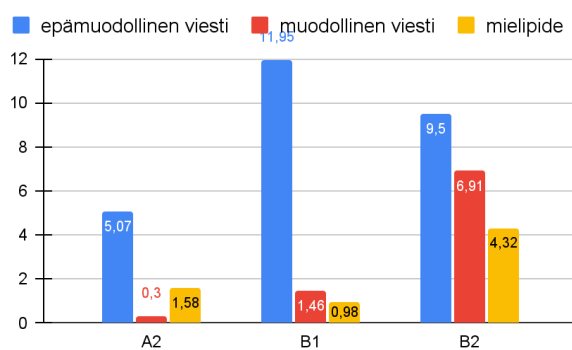
KUVIO 6 Perfektin frekvenssi ja tarkkuus (/1000 sanetta)

4.2. Aikamuotojen frekvenssi tekstilajeittain

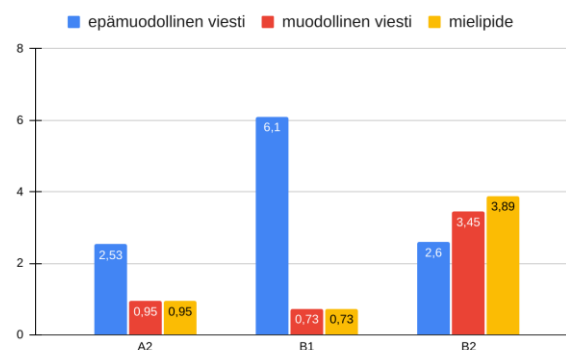
Tässä luvussa tarkastelen tekstilajin vaikutusta aikamuotojen käyttöön. Kuvioissa 7-9 on esitetty preesensin (KUVIO 7), imperfektin (KUVIO 8) ja perfektin (KUVIO 9) frekvenssi tekstilajeittain ja taitotasoin.

KUVIO 7. Preesensin frekvenssi (/1000 sanetta) tekstilajeittain.

KUVIO 8. Imperfektin frekvenssi (/1000 sanetta) tekstilajeittain.

KUVIO 9. Perfektin frekvenssi (/1000 sanetta) tekstilajeittain.

B1- ja B2-tasolla preesensia käytetään eniten mielipideteksteissä, mikä oli aiempien tutkimusten (Ivaska 2022) valossa odotuksenmukaista. A2-tasolla preesensia käytetään eniten epämuodollisissa viesteissä. Kaikilla tasoilla preesensia käytetään vähiten muodollisissa viesteissä. Imperfektin kohdalla on huomattavissa selkeää vaihtelua taitotasojen ja tekstilajien välillä. Kaikilla tasoilla imperfektiä käytetään eniten epämuodollisissa viesteissä. Epämuodolliset viestit sisältävätkin eniten omakohtaisia narratiivisia jaksoja. A2-tasolla imperfektiä käytetään vähiten muodollisissa viesteissä, kun taas B1- ja B2-tasolla imperfektiä käytetään vähiten mielipideteksteissä. B2-tasolla imperfektiä on kaiken kaikkiaan käytetty enemmän kuin alemmilla taitotasolla, ja imperfektituotokset

jakaantuvat tasaisemmin tekstilajien kesken. Näin pienen aineiston kohdalla erot voivat selittyä sillä, että tehtävänannot ovat ohjanneet käyttämään imperfektiä. Mielipidetekstien kohdalla tehtävänannot antavat kuitenkin yleensä eniten tilaa omalle ilmaisulle. Perfektiä on A2- ja B1-tasolla käytetty eniten epämuodollisissa viesteissä ja selkeästi vähemmän muodollisissa viesteissä ja mielipideteksteissä. Perfektinkin kohdalla B2-tasolla esiintymät ovat jakautuneet tasaisemmin eri tekstilajien kesken. B2-tasolla perfektiä esiintyy vähiten epämuodollisissa viesteissä ja eniten mielipideteksteissä. Tämä voi osittain selittyä preesensin ja perfektin (sekä imperfektin ja pluskvamperfektin) taipumuksesta esiintyä yhdessä kerronnassa (VISK § 1550) . Esiintymiskontekstien tarkempi laadullinen tarkastelu selittäisi paremmin määrällisen analyysiin esiin nostamia eroja.

4.3. Leksikaalinen kehitys

Taulukko 3 antaa yleiskuvan aineiston yleisimmistä lekseemeistä ja sanaston monimuotoisuudesta. TTR-arvo (*type/token ratio*) kuvaa tässä yksittäisten verbilekseemien suhdetta verbien kokonaismäärään.

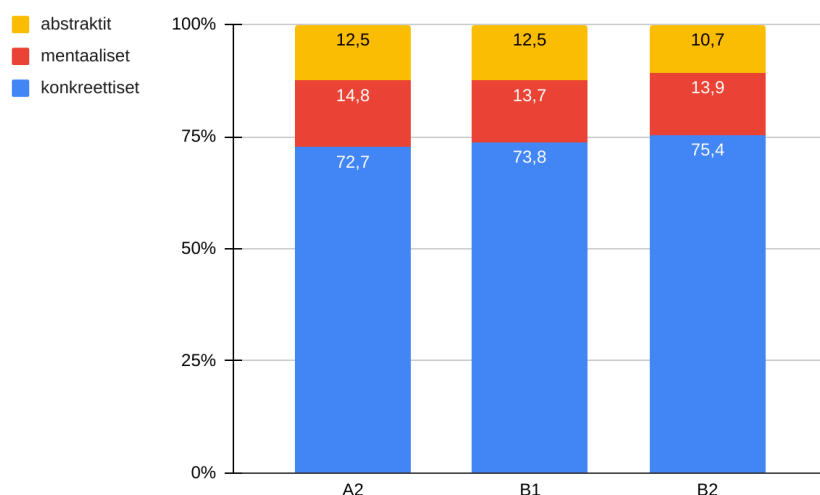
TAULUKKO 3. Yleisimmät lekseemit ja sanaston monimuotoisuus taitotasoin.

Taitotaso	A2	B1	B2
Yleisimmät lekseemit (N)	1. OLLA (219) 2. VOIDA (46) 3. HALUTA (36) 4. TARVITA (35) 5. PITÄÄ (17)	1. OLLA (289) 2. VOIDA (30) 3. PITÄÄ (30) 4. HALUTA (29) 5. TULLA (26)	1. OLLA (276) 2. VOIDA (58) 3. PITÄÄ (33) 4. SAADA (27) 5. HALUTA (24)
Lekseemit yhteensä	93	157	170
TTR-arvo	0,16	0,20	0,21

Kaikilla taitotasoilla ylivoimaisesti yleisin lekseemi on OLLA. Muutenkin yleisimmät verbit ovat lähes identtisiä kaikilla taitotasoilla. Kaikilla tasoilla yleisimmän viiden lekseemin joukossa on lekseemit VOIDA, HALUTA ja PITÄÄ. Suurin leksikaalinen ero taitotasojen välillä käy ilmi, kun vertaillaan eri lekseemien määriä kaikissa teksteissä yhteensä: lekseemien määrä kasvaa huomattavasti A2-tasolta B1-tasolle siirryttäessä ja sanasto jatkaa monimuotoistumista B1-tasolta B2-tasolle siirryttäessä, vaikkakin ero on maltillisempi.

Verbien semanttinen luokittelu konkreettisiin, mentaalsiin ja abstrakteihin verbeihin (KUVIO 10) ei nosta esiin merkityksellisiä eroja taitotasojen välillä. Semanttisten kategorioiden distribuutio eri

taitotasoilla on jopa yllättävän tasainen. Valtaosa verbeistä on konkreettisia (72,7 - 75,4 %). Mentaaliset verbit (13,7 - 14,8 %) muodostavat hieman abstrakteja verbejä (10,7 - 12,5 %) isomman ryhmän. Odotustenvastaisesti B2-tasolla on muihin tasoihin verrattuna vähemmän abstrakteja verbejä. Voidaankin todeta, että tämä karkea jako kolmeen semanttiseen ryhmään ei välttämättä kuvasta kielen yleistä abstraktiutta, sillä frekventein abstraktiverbi on VOIDA, joka on hyvin frekventti jo A2-tasolla.

KUVIO 10. Verbien semanttisten luokkien (konkreettisten, mentaalisten ja abstraktien verbien) suhteellinen frekvenssi.

Seuraavaksi tarkastelen aspektuaalisten kategorioiden distribuutiota aikamuodoittain eri taitotasoilla (TAULUKKO 4). Vertailussa keskityn menneen ajan muotoihin, eli imperfektiin ja perfektiin.

TAULUKKO 4. Aspektuaalisten kategorioiden distribuutio aikamuodoittain eri taitotasoilla.

leksikaalinen aspekti	A2			B1			B2		
	prees. N (%)	imperf. N(%)	perfekti N(%)	prees. N (%)	imperf. N(%)	perfekti N(%)	prees. N (%)	imperf. N(%)	perfekti N(%)
tilat	371 (97%)	9 (2,5%)	2 (0,5%)	404 (95%)	17 (4%)	5 (1%)	384 (92%)	30 (7%)	4 (1%)
toiminnot	37 (90%)	2 (5%)	2 (5%)	64 (86%)	9 (12%)	1 (2%)	54 (72%)	15 (20%)	6 (8%)
suoritukset	7 (78%)	0 (0%)	2 (22%)	34 (64%)	2 (4%)	17 (32%)	39 (64%)	6 (10%)	16 (26%)
saavutukset	69 (76%)	14 (15%)	8 (9%)	97 (73%)	25 (19%)	11 (8%)	106 (63%)	41 (25%)	20 (12%)

Aineistossani A2-tasolla saavutusverbit ovat suhteellisesti eniten edustettuina imperfektimuotoisina, mutta myös toiminnot sekä tilaverbit ovat edustettuina. Suoritusverbit puolestaan ovat suhteellisesti eniten perfektimuotoisia. Myös B1-tasolla suoritusverbit ovat yleisempiä perfektimuotoisina kuin imperfektimuotoisina. Imperfektia esiintyy eniten saavutusverbeissä. B2-tasolla suoritusverbit ovat myös eniten edustuneina perfektimuotoisina. Olla-verbin frekventtiys heijastuu myös aspektikategorioiden jakaumassa, mikä näkyy tilaverbien suurena määränä ja menneiden aikamuotojen prosentuaalisesti pienenä määränä.

Aineisto ei yksiselitteisesti näytä tukevan aspektihypoteesia, jonka mukaan kielenoppijat käyttävät ensin mennyttä muotoa suorituksia ja saavutuksia ilmaisevissa verbeissä. Tässä tutkimuksessa käsittelin suomen perfektia imperfektiivisenä menneenä muotona, jota kielenoppija aspektihypoteesin mukaan käyttää ensin tilaverbien kanssa siirtyen sitten toimintojen ja suoritusten kautta saavutuksiin. Aineistossani kuitenkin perfekti esiintyy jo A2-tasolla suhteellisesti eniten suoritus- ja saavutusverbeissä. Osittain tämä voi selittyä pienen aineiston vinoutumalla ja sillä, että perfektia käytetään teksteissä usein myös perfektiivisenä menneenä muotona, jolloin imperfektin ja perfektin vertailu ei ole verrannollinen aspektihypoteesin pohjana toimineiden kielten perfektiiviseen ja imperfektiiviseen menneeseen. On myös huomioitava, että tämän tutkimuksen aineisto ei välttämättä kata menneiden muotojen emergenssivaihetta, sillä aineisto koostuu keskitason teksteistä. Aspektihypoteesiin pääsisikin parhaiten käsiksi tarkastelemalla perustason tekstejä (taitotaso A1-A2). Aspektikategorioiden esiintyvyyden välillä on kuitenkin nähtävissä eroja myös omassa aineistossani, joten siinä mielessä tulos vahvistaa hypoteesia leksikaalisen aspektin yhteydestä oppijankielen aikamuotoihin.

5. Yhteenveto ja pohdinta

Tässä luvussa vastaan tiivistetysti johdannossa esittämiini kysymyksiin ja pohdin tutkimuksen merkitystä sekä jatkotutkimusideoita. Johdannossa esittämäni kysymykset olivat:

1. Mitä eroja aikamuotojen käytössä (frekvenssi ja tarkkuus) on eri taitotasojen välillä?
2. Miten tekstilaji (epämuodollinen vs muodollinen viesti, mielipideteksti) vaikuttaa aikamuotojen käyttöön? (frekvenssi ja distribuutio)
3. Mitä leksikaalisia eroja aikamuotojen ja taitotasojen välillä on? (distribuutio)

Tämän tutkimuksen aineiston perusteella voidaan yksinkertaistetusti todeta, että B1-tason kielenkäyttäjä hallitsee preesens- ja imperfektitaivutuksen, mutta perfektin ja pluskvamperfektin muodon ja käyttökontekstin hallinta on vielä puutteellista. Näinkin pienen aineiston avulla preesensin kohdalla esiin nousi aiemmista tutkimuksista tuttu ilmiö, että tarkkuus heikkenee B1-tasolle siirryttäessä. Tätä on selitetty muun muassa sillä, että kielitaidon kasvaessa kielenoppija rupeaa varioimaan oppimiaan ilmauksia, mutta tuotos ei aina ole kohdekielen mukainen (Mustonen 2015: 184, 287, Seilonen 2013). Virheet ovat tulkittavissa merkinä kielitaidon kehityksestä. Lisäksi B1- ja B2-tason välillä tarkkuus selkeästi kasvaa (erityisesti perfektin kohdalla). Tarkkuuden voidaankin ajatella olevan yksi erityisesti B1- ja B2-tasoa erottava tekijä.

Tekstilajien vaikutus aikamuotojen käyttöön oli ilmeistä: mielipideteksteissä käytettiin suhteessa enemmän preesensiä ja epämuodollisissa viesteissä imperfektiä. Tekstilajikonventioiden hallinta näyttää lisääntyvän taitotasolta toiselle siirryttäessä. Erojen selittäminen vaatisi kuitenkin tarkemman laadullisen analyysin aikamuotojen esiintymiskonteksteista. Leksikaalisten erojen suhteen on selvää, että sanaston monimuotoisuus kasvaa A2-tasolta siirryttäessä B1- ja B2-tasolle, vaikka yleisimmät verbit ovat samankaltaisia kaikilla tarkasteltavilla taitotasoilla. Verbien semanttinen jaottelu konkreettisiin, mentaalsiin ja abstrakteihin verbeihin ei osoittanut eroja taitotasojen välillä. Leksikaalisen aspektin yhteys aikamuotojen käyttöön oppijankielessä ei suoranaisesti tukenut aspektihypoteesia, vaikka eroja eri aspektuaalisten kategorioiden esiintyvyydessä olikin.

Ottaen huomioon, että funktionaalisesti määriteltyjen kielitaidon taitotasojen ideana on nimenomaan se, että kielitaitoa ei tarkasteltaisi muotopiirteiden kautta, koko tutkimusasetelma voidaan asettaa kyseenalaiseksi. Tuloksia tulkitessa onkin tärkeää ymmärtää, että mikään kielellinen piirre yksinään ei osoita tekstin olevan tietyllä funktionaalisella taitotasolla. Toisin sanoen esimerkiksi imperfektitaivutuksen osaaminen tai osaamattomuus ei vielä kerro kielenoppijan taitotasoa. Funktionaalisesti suunniteltujen kirjoitustehtävien analysointi auttaa kuitenkin hahmottamaan arjen kirjallisessa kielenkäytössä toistuvia rakenteita, mikä auttaa niin kielenoppijoita kuin opettajiakin

kohdistamaan työskentelyään kommunikatiiviseen suuntaan. Ihannetilanteessa käytettävissä olisi myös YKI-korpusta vastaava ensikielisten kielenkäyttäjien kirjoittamien tekstien korpus, jonka avulla voitaisiin paremmin verrata, miten oppijankieliset tekstit eroavat ensikielisten tuotoksista. Toistaiseksi kohdekielisyyden kriteerit määrittää joko kirjoitetun yleiskielen normit tai tutkijan (tai opettajan) oma näkemys hyväksyttävistä ilmaisuista.

Tässä tutkimuksessa olen lähestynyt aikamuotojen käytön kehityksen kuvaamista suhteellisen pienen aineiston avulla. Hyötynä on se, että olen päässyt syventymään paremmin tuotosten laadullisiin ominaisuuksiin. Laajempi aineisto antaisi kuitenkin tietoa tässä tutkimuksessa esiin nousseiden tulosten yleistettävyydestä. Lisäksi on muistettava, että tämä tutkimus ei ota kantaa yksilötasolla tapahtuvaan kehityslinjaan vaan kuvaa taitotasojen tekstien piirteitä yleisellä tasolla. Pitkittäistutkimus mahdollistaisi myös yksilöllisen kielenkehityksen kuvaamisen. Olisi mielenkiintoista nähdä, miten aspektihypoteesi toteutuu yksilöllisellä tasolla: missä vaiheessa, minkä aikamuotojen ja lekseemien avulla aletaan ilmaista aspektuaalisuuden eri kategorioita. Tätä tutkimusta voisi helposti syventää myös sanaston moninaisuuden tarkastelun osalta. Verbien hienojakoisempi semanttinen jaottelu (ks. Pajunen 2012) nostaisi luultavasti esille merkityksellisempiä eroja taitotasojen välillä. Aiheen käsittelyä voisi laajentaa myös tarkastelemalla tarkemmin ensikielen vaikutusta aikamuotojen käyttöön.

Lähteet

Aineslähteet

Yleisten kielitutkintojen korpus. [Online-tietokanta.] Tietokannan ylläpitäjä ja tuottaja: Jyväskylän yliopisto. Soveltavan kielentutkimuksen keskus. [Viitattu 22.04.2021.] Saatavissa: <http://yki-korpus.jyu.fi>

Muut lähteet

- Ahola, Sari – Leblay, Tarja 2014: Kaksi vuosikymmentä Yleisiä kielitutkintoja. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 5(6). [Viitattu 28.12.2021] Saatavissa: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-joulukuu-2014/kaksi-vuosikymmenta-yleisia-kielitutkintoja>
- Andersen, R.W – Shirai, Yasuhiro 1996: The primacy of aspect in first and second language acquisition. The pidgin-creole connection. *Handbook of second language acquisition*, s.527–570. Academic Press. [Viitattu 28.12.2021] Saatavissa: https://www.researchgate.net/publication/291900294_The_primacy_of_aspect_in_first_and_second_language_acquisition_The_pidgin-creole_connection
- Bardovi-Harlig, Kathleen 2000: *Tense and aspect in second language acquisition: form, meaning and use*. Language Learning Monograph Series. Malden (MA): Blackwell.
- Bardovi-Harlig, Kathleen – Comajoan-Colomé, Llorenç 2020: The aspect hypothesis and the acquisition of L2 past morphology in the last 20 years: A state-of-the-scholarship review. *Studies in Second Language Acquisition*. Cambridge University Press, 42(5), s. 1137–1167. Saatavissa: <https://doi.org/10.1017/S0272263120000194>.
- Brunni, Sisko – Jantunen, Jarmo – Skantsi, Valtteri 2019: Korpusavusteinen virheanalyysi tarkkuuden kehityksestä EVK:n taitotasoilla A2–B2. *Puhe ja kieli* 39(3), s. 275–304. [Viitattu 28.12.2021] Saatavissa: DOI:[10.23997/pk.76601](https://doi.org/10.23997/pk.76601)
- Collins, L. 2004: The particulars on universals. A comparison of the acquisition of tense-aspect morphology among Japanese- and French-speaking learners of English. *The Canadian Modern Language Review* 61, s.251–274.
- EVK = Eurooppalainen viitekehys. *Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys* 2003. Euroopan neuvosto. WSOY, Helsinki.
- Franceshina, F. – Alanen R. – Huhta A. – ja Martin M. 2006: *A progress report on the Cefling project*. Paper presented at SLATE Workshop, Amsterdam.
- Haapala, Terhi 2008: Finiittiverbeistä verbiketjuihin – verbiytimien kompleksistuminen S2-oppijoiden kielessä. Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto. [Viitattu 28.12.2021] Saatavissa: <https://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-17666>
- Hersi Liban Ali 2018: Somali. *Tunne kieli. Matka maailman kieliin ja kielitietoisuuteen*, s. 301–319. Toim. Mari Honko ja Sanna Mustonen. Finn Lectura, Helsinki.
- Ivaska, Ilmari 2015: Longitudinal changes in academic learner Finnish: A key structure analysis. *International Journal of Learner Corpus Research*, 1 (2): 210–241. Saatavissa: <https://doi.org/10.1075/ijlcr.1.2.02iva>.
- Ivaska, Ilmari 2022: Regression analysis. In Jan-Ola Östman & Jef Verschueren (eds.), *Handbook of Pragmatics*, vol. 24. Amsterdam: John Benjamins. [Viitattu 14.4.2022] Saatavissa: <https://doi.org/10.1075/hop.24.reg2>.
- Kajander, Mikko 2013: *Suomen eksistentiaalilause toisen kielen oppimisen polulla*. Jyväskylä Studies in Humanities 220. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä. [Viitattu 28.12.2021] Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-5530-4>

- Kok, Maria 2012: Terminologia työvälineenä - aikamuotojärjestelmästä ja sen opetuskäytänteiden ergonomiasta S2-opetuksessa. *Lähivördlusi. Lähivertailuja*, 22(1). [Viitattu 28.12.2021] Saatavissa: <http://dx.doi.org/10.5128/LV22.04>.
- Leisiö Larisa 2018: Venäjä. *Tunne kieli. Matka maailman kieliin ja kielitietoisuuteen*, s. 384–406. Toim. Mari Honko ja Sanna Mustonen. Finn Lectura, Helsinki.
- Larjavaara, Matti 2019: *Partitiivin valinta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Martin, M.– Mustonen, S.– Reiman, N. – Seilonen, M. 2010: On Becoming an Independent User. *Communicative proficiency and linguistic development, intersections between SLA and language testing research*, s.57–80. Toim. Bartning, I.–Martin, M.–Vedder, I. EUROSLA Monograph Series 1. European Second Language Association. [Viitattu 28.12.2021] Saatavissa: <http://eurosla.org/monographs/EM01/EM01home.html>
- Mustonen, Sanna 2015: *Käytössä kehittyvä kieli. Paikat ja tilat suomi toisena kielenä -oppijoiden teksteissä*. Jyväskylän Studies in Humanities 255. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6213-5>.
- OPH 2018 EVK = Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys. Täydentävä osa ja lisäkuvaimet. Tiivistelmä. Opetushallitus. [Viitattu 28.12.2021] Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/evk_companion_volume_tiivistelma.pdf
- Pajunen, Anneli 2012: Kirjoittamistaitojen kehitys 8–12-vuotiailla. Alakoululaisten unelmakirjoitelmia. *Virittäjä* 116(1), s.4–32. [Viitattu 28.12.2021] Saatavissa: <https://journal.fi/virittaja/article/view/5073/4591>
- Pakkala, Maria 2018: Arabia. *Tunne kieli. Matka maailman kieliin ja kielitietoisuuteen*, s. 165–188. Toim. Mari Honko ja Sanna Mustonen. Finn Lectura, Helsinki.
- Pallaskallio, Ritva 2003: Uutisaika. Finitiiverbin aikamuodoista katastrofiuutisissa 1892–1994. *Virittäjä* 107 (1): 27–45. [Viitattu 14.4.2022] Saatavissa: <https://journal.fi/virittaja/article/view/40236>
- Reiman, Nina 2011: Transitiivikonstruktio ikkunana syntaksin kehitykseen. Infinitiiviset rakenteet ja passiivi taidon indikaattoreina S2-oppijoiden teksteissä. *AFinLae Soveltavan kielitieteen tutkimuksia* 3, s. 142–157. Toim. Lehtinen E., M. Koskela, E. Nevasaari ja M. Skog-Söderved.
- Seilonen, Marja 2013: *Epäsuora henkilöön viittaaminen oppijansuomessa*. Jyväskylän Studies in Humanities 197. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä. [Viitattu 28.12.2021] Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/40664>
- Shirai, Yasuhiro 2013: Defining and coding data. Lexical aspect in L2 studies *Research Design and Methodology in Studies on L2 Tense and Aspect*, s.271–308. Toim. M.Rafael Salaberry ja Llorenç Comajoan. De Gruyter Mouton, Berlin.
- Siitonen, Kirsti – Martin, Maisa 2012: Suomen kielen U-verbit taitotason indikaattorina. *Lähivördlusi. Lähivertailuja*, 22(1). [Viitattu 28.12.2021] Saatavissa: <http://dx.doi.org/10.5128/LV22.13>
- Sirola-Belliard – Maisla, Diana 2018: Viro. *Tunne kieli. Matka maailman kieliin ja kielitietoisuuteen*, s. 432–450. Toim. Mari Honko ja Sanna Mustonen. Finn Lectura, Helsinki.
- Uno, Mariko 2014: Lexical Aspect in the Use of the Present Perfect by Japanese EFL Learners. *IRAL: International Review of Applied Linguistics in Language Teaching* 52 (1), s. 31–57. [Viitattu 28.12.2021] Saatavissa: doi:10.1515/iral-2014-0002.
- Velupillai, Viveka 2012: *Introduction to Linguistic Typology*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam. [Viitattu 11.4.2022] Saatavissa: <https://doi.org/10.1075/z.176>.
- Vendler, Zeno 1957: Verbs and Times. *The Philosophical Review* 66(2), s. 143-160. [Viitattu 28.12.2021] Saatavissa: <https://www.jstor.org/stable/2182371>.
- VISK = Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen ja Irja Alho 2004: Iso suomen kielioppi. [Verkkoversio] Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. [Viitattu 28.12.2021] Saatavissa: <http://scripta.kotus.fi/visk> URN:ISBN:978-952-5446-35-7
- YKIP = *Yleisten kielitutkintojen perusteet* 2011. Opetushallitus, Helsinki.